

Приложение № 4 към чл. 4, т. 4 чл. 4, т. 4 ДЪРЖАВНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Културно-образователна област: Обществени науки и гражданско образование

Учебни предмети: роден край, човекът и обществото, история и цивилизация, география и икономика, предметен цикъл "Философия" (психология и логика, етика и право, философия), свят и личност

Обща характеристика на културно-образователната област

Обществени науки и гражданско образование

1. Място и роля на културно-образователната област в системата на общообразователната подготовка

Областта "Обществени науки и гражданско образование" интегрира учебни предмети, които имат водеща роля в развитието на социалната култура на учениците и в реализиране на гражданската мисия на образованието. Чрез усвояване на най-значимите постижения на социалното познание (история, география, икономика, етика, право, философия) учениците се подготвят за по-добро ориентиране, адаптиране и реализиране в съвременното демократично общество; развиват уменията си за активно гражданско участие в социалния живот в условията на културно многообразие и глобализация.

2. Специфика на предметите от областта, връзка и зависимости между тях

Подготовката на учениците в област "Обществени науки и гражданско образование" в начален етап се осъществява чрез интегрални учебни предмети: роден край в I кл., околна свят във II кл. (околна свят осигурява и базисна подготовка в област "Природни науки и екология"), човекът и обществото в III и в IV кл.

В прогимназиалния етап на основната степен подготовката на учениците се осъществява чрез учебните предмети история и цивилизация и география и икономика.

Подготовката в гимназиалния етап се осъществява чрез учебните предмети история и цивилизация, география и икономика, предметите от цикъл "Философия" (психология и логика в IX кл., етика и право в X кл. и философия в XI кл.) и свят и личност.

Учебният предмет човекът и обществото има интегрален характер. С този предмет завършва задължителната подготовка на учениците в началния етап на основната степен. Той изгражда началните познания на учениците за човешките взаимоотношения, за устройството на обществото и за организацията на съвременната българска държавност. С него се поставят основите на учебните предмети история и цивилизация и география и икономика.

Стандартите за учебно съдържание по предмета човекът и обществото описват резултатите от обучението по "Обществени науки и гражданско образование", получени чрез изучаването на предметите роден край, околна свят, човекът и обществото.

Учебният предмет история и цивилизация съдейства за изграждането на гражданска идентичност на човека и обществото. Знанията за миналото, за историческото развитие изграждат взаимосвързаните полета на националната памет и на цивилизационното наследство. Обучението по история е съсредоточено върху разбирането на съвременния свят, в който живеят учениците. Познаването на миналото се възприема като предпоставка за осмисляне на настоящето и бъдещето.

Историческата образованост създава рационалната и емоционалната база за гражданска интегрираност, изградена чрез познаването на разностранните и всеобхватни мрежи на социалната комуникация. Посредством овладяване на историческите знания и умения за критична ориентация в разнообразните източници на историческа информация се постига разбиране за приемственост между

последователно сменящите се типове цивилизации. Връзките и зависимостите между променящите се тенденции в политическото, икономическото и културното развитие разкриват процесите на формиране на различните видове институции, на системата от обществени и индивидуални ценности.

Учебният предмет география и икономика подготвя учениците да се ориентират в пространствените измерения на най-важните проблеми на съвременността. Учениците изучават делението на земната повърхност на региони и влиянието на географския фактор за тяхното образуване и развитие; запознават се със значението на природните и социалните ресурси за развитието на икономиката; разглеждат териториалните системи, формирани в резултат от взаимодействието на човека и обществото с природата; изучават географската основа на проблемите и конфликтите на съвременния свят - в глобален, регионален, национален и локален обхват. Учебният предмет запознава учениците с географските предпоставки на евроинтеграцията и превръщането на България в част от европейското икономическо, политическо и културно пространство.

Предметите от цикъл "Философия" целят да ориентират ученика в отношенията му към себе си, към другите и към света и съдействат за неговото самоопределяне като автономна личност и свободен гражданин. Обучението по психология и логика създава условия за личностно самопознание, помага на учениците да развият умения за общуване и съвместен живот, за критическо и творческо мислене. Обучението по етика и право е насочено към нравственото самоопределяне на учениците, към развитие на уменията за автономен и отговорен морален избор. То изгражда и основите на тяхната гражданска култура, като ги запознава с неотменимите човешки права, с ценностите на демокрацията и с начините за ефективно социално участие в гражданския живот.

Обучението по философия създава условия за осмисляне и определяне на светогледни нагласи, на универсалността на човека и света. Чрез изследване на алтернативни подходи и решения на учениците се дава възможност да търсят и избират мястото си в съвременния динамичен свят.

Свят и личност е интегративен учебен предмет, който е включен в задължителната подготовка на учениците в културно-образователната област "Обществени науки и гражданско образование" и има подчертано практическа насоченост, тъй като подготвя учениците за участие в обществения живот, за лична и професионална реализация, отговарящи на демократичните принципи и ценности в съвременния свят.

3. Понятия и проблеми с интегрален и междудисциплинарен характер

Човек, природа, общество, свят, наука, изкуство, религия, творчество, демокрация, гражданско общество, права на човека, познание, критическо мислене, социално участие, отношение човек - свят, народност, нация, национализъм, история, народ, държава, власт, управление, свобода, икономика, цивилизация, конфликт, устойчиво развитие, глобални проблеми, интеграция, демографски процес.

4. Гражданското образование - интердисциплинарен елемент на задължителната общообразователна подготовка в училище

4.1. Същност, цели и основни принципи

Гражданското образование е важен интердисциплинарен елемент на учебното съдържание по предметите от задължителната общообразователна подготовка. То е в основата на личностното развитие и подготовката на младия човек за социална реализация чрез познаването, владенето и използването на човешките права и свободи, съобразени със законите на демократичното общество.

Водеща роля за осъществяване на гражданското образование в училище (I - XII кл.) имат предметите от културно-образователна област "Обществени науки и гражданско образование": роден край, човекът и обществото, история и цивилизация,

география и икономика, философия (психология и логика, етика и право, философия), свят и личност.

Предметите от останалите културно-образователни области имат съществено значение за гражданското образование чрез прилагането на неговите основни принципи (плурализъм и толерантност, зачитане на човешкото достойнство и равните неотменими права на човека, практическа насоченост, личностно отношение, аргументираност и убеденост, творческо и критическо мислене, достъпност до основните постижения на световната култура, интердисциплинарност) и чрез възможностите на учебното съдържание на съответните предмети.

Главна цел:

гражданското образование подпомага развитието и утвърждаването на младия човек като гражданин, който:

е автономна, свободна личност, способна да поема отговорност за себе си и за другите;

познава и отстоява своите права, свободи и отговорности; съзнава духовното си единство с българския народ и с европейските народи;

има осъзнати отношения с държавата и обществото;

владее механизми за конструктивно социално участие и промяна.

Конкретни цели:

придобиване на знания за жизненоважни социални сфери (семейство, училище, работна среда, малка общност и др.), изграждане на граждански нагласи и умения;

усвояване на общочовешките ценности и на законите на демократичната държава;

запознаване с устройството и дейността (структура и функции) на държавните и съюзни институции (българската държава и Европейския съюз), както и на гражданското общество;

ориентиране в глобалните и регионалните процеси в динамично променящия се съвременен свят и създаване на отговорно поведение за участие в обществения живот.

4.2. Специфика на държавните образователни изисквания за учебно

съдържание по гражданско образование

Държавните образователни изисквания (стандарт) за учебно съдържание по

гражданско образование описват най-важните знания, умения и отношения, които учениците могат и трябва да имат в резултат на обучението си в рамките на задължителната общообразователна подготовка при завършване на образователна степен или етап.

Стандартите за учебно съдържание по гражданско образование са основа и ориентир за:

осъществяване на гражданско образование в обучението по учебните предмети от задължителната подготовка;

доразвиване и разширяване на гражданското образование в часовете за задължителноизбираема и свободноизбираема подготовка, както и в други форми на извънкласна и извънучилищна дейност;

определяне на съдържанието на зрелостния изпит по обществени науки и гражданско образование;

планиране и осъществяване на необходимата подготовка и допълнителна квалификация на учителите;

осъществяване на по-ефективно взаимодействие и сътрудничество на национално и международно равнище между МОН, ИО на МОН, училища, други държавни, правителствени и неправителствени организации в сферата на гражданското образование.

Човекът и обществото

Степен на образование: Основна

Етап: Начален

Ядра на учебно съдържание	Знания, умения, отношения (в края на IV кл.) В резултат на обучението по учебния предмет човекът и обществото в края на началния етап на основната образователна степен ученикът:
---------------------------	--

Роден край	Познава значението на семейството и рода. Описва родното селище и родния край. Различава училището като институция и общност. Различава основни държавни институции и органи на местната власт.
------------	---

Човекът и неговата среда	Определя значението на някои природни дадености (вода, почва и др.) за живота на хората. Посочва връзката между особеностите на природната среда и трудовата дейност на хората. Дава примери за последиците от взаимодействието между човека и околната среда. Дава примери за промени в околната среда и бита на хората, настъпили в резултат на някои технически нововъведения. Описва елементи от ежедневието на българите през различни епохи. Изрежда правила за безопасно движение по улиците.
--------------------------	--

Национално и културно наследство	Познава националните символи (знаме, герб, химн). Разпознава и определя във времето официални и битови празници в България. Дава примери за значими културни постижения на българския народ. Разказва за ярки личности и събития в българската история. Знае ролята на езика, религията и традициите за съхраняването и развитието на българския народ.
----------------------------------	---

България-част от Света	Назовава столицата на Република България и нейните забележителности. Определя географското положение на България на Балканския полуостров и в Европа.
------------------------	--

Описва най-общо географски области в страната.

Илюстрира с примери връзките на България с Европа и света.

Източници на знания	Разграничава материални от писмени източници на знания. Използва картата като източник на знания. Съставя кратки описания на обекти и събития.
---------------------	--

История и цивилизация Степен на образование: Основна Етап: Прогимназиален

Ядра на учебно съдържание	Знания, умения, отношения (в края на VIII кл.) В резултат на обучението по учебния предмет история и цивилизация в края на прогимназиалния етап на основната образователна степен ученикът:
---------------------------	--

Фундаментите на съвременния свят	Описва и обяснява възникването на държави, форми на държавно управление и институции. Установява синхронност и асинхронност между събития и личности от националната и световната история. Описва и обяснява стопански, политически и духовни промени в българското общество по зададени показатели. Познава Конституцията като основен закон на Република България и основни права и задължения на българските граждани. Разграничава видовете власти. Използва хронологични и пространствени ориентири при обяснение на исторически събития. Разпознава съдържанието на историческите понятия, с които работи.
----------------------------------	--

Национално и световно историческо и културно наследство	Идентифицира и описва характерни паметници на националната и световната култура. Познава възникването на основните религии и влиянието им върху човешките цивилизации. Установява и дава примери за взаимни влияния между различни култури.
---	---

Определя принадлежност към общност въз основа на езикови и религиозни особености.

Човекът в историята	Дава примери и обяснява устойчивост и промени в начина на живот и в ценностите през различните исторически периоди. Характеризира идеи за промяна на света и ги свързва с конкретни исторически личности. Установява взаимовръзка между природните условия и обществения живот.
---------------------	---

Източници на историята	Разпознава и различава видове исторически източници. Извлича информация от текстове, карти, изображения, схеми, диаграми. Различава факти от аргументи и оценки. Съпоставя данни от различни исторически източници и открива противоречия или съпадения при описание на едни и същи събития. Съставя кратки писмени текстове с помощта на съпътстващи въпроси. Формулира собствени въпроси върху исторически проблеми и аргументира отговори. Ориентира се във възможностите на ИКТ за търсене и придобиване на информация.
------------------------	---

Степен на образование: Средна Етап: Гимназиален

Ядра на учебно съдържание	Знания, умения, отношения (в края на XII кл.) В резултат на обучението по учебния предмет история и цивилизация в края на гимназиалния етап на средната образователна степен ученикът:
Фундаментите на съвременния свят	Първо равнище Установява и обяснява връзката между политически, стопански, идейни и социални промени. Познава основни политически възгледи, идентифицира политически модели на управление и обяснява развитието на институциите.

Представя и обяснява териториални и обществени промени на Балканите, в Европа и в света, като прилага хронологични и пространствени ориентири.

Обяснява значимите процеси в еволюцията на съвременния свят и определя мястото на България в тях.

Подбира и използва основни понятия при описание, сравнение и анализ на исторически събития и процеси.

Второ равнище

Използва познания и методи от история, литература, философия, изкуство при анализ, обобщение и тълкуване на събития от националната и световната история.

Формулира критерии за сравнение на исторически явления и процеси.

Аргументира ролята на България като фактор за стабилност на Балканския полуостров.

Проследява развитието на идеи за промени на обществото.

Национално и световно историческо и културно наследство

Първо равнище

Установява самобитност, приемственост и взаимни влияния между култури и цивилизации.

Използва познания за националните ценности и традиции при анализ на събития от националната история.

Познава паметници и традиции, принадлежащи на различни култури.

Установява синхронност или асинхронност, хронологични различия и регионални особености в историческото и културното развитие на различните общества.

Прави оценка за значението на националното и европейското културно наследство в световната цивилизация.

Второ равнище

Използва знания за исторически и културни традиции като ориентир за идентифициране на принадлежност към култури и цивилизации.

Човекът в

Първо равнище

историята	<p>Описва и съпоставя еволюцията на правата и свободите на гражданите в различните общества.</p> <p>Установява различия в начините на живот, религиозните вярвания и в разбиранията за ценностите в различните общества.</p> <p>Разграничава и оценява идеи и действия на личности в историята.</p> <p>Определя и обяснява глобални проблеми на човечеството и ролята на човека за разрешаването им.</p> <p>Установява зависимост между развитието на техниката, икономиката, социалните идеи и всекидневния живот на човека.</p> <p>Оценява значението на използването на научните и техническите открития за динамичния напредък на отделни общества.</p> <p>Второ равнище</p> <p>Анализира и оценява участието на личността в историческия процес през различните епохи.</p> <p>Обяснява ролята на езика, религията и традициите за социална обвързаност и различия в обществото.</p>
-----------	--

Източници на историята	<p>Първо равнище</p> <p>Извлича и интерпретира информация от различни типове източници (исторически документи, карти, диаграми, снимки, афиши, статистически данни и др.).</p> <p>Търси, подбира и обработва информация с помощта на средствата и ресурсите на ИКТ. Прави заключения въз основа на съпоставяне на информация от различни исторически източници.</p> <p>Различава факти, аргументи, идеи, средства за разрешаване на противоречия.</p> <p>Изразява критично отношение при анализ на информация от различни източници.</p> <p>Съставя самостоятелно писмени текстове (описание, разсъждение, анализ на документ) по съпътстващи въпроси.</p> <p>Второ равнище</p> <p>Служи си с основни техники за самостоятелно набавяне, представяне, аргументиране и анализ на данни.</p>
------------------------	--

Открива противоречия и формулира решения на проблеми.

Преструктурира информация и съставя писмени текстове-разсъждения по конкретен проблем.

География и икономика Степен на образование: Основна Етап: Прогимназиален

Ядра на учебно съдържание

Знания, умения, отношения (в края на VIII кл.)

В резултат на обучението по учебния предмет география и икономика в края на прогимназиалния етап на основната образователна степен ученикът:

Земята като планета и нейният природен облик

Характеризира Земята като планета.

Обяснява изобразяването на земното кълбо върху плоскост; илюстрира с примери необходимостта от използването на географската карта в живота.

Описва природните компоненти и връзките между тях.

Разбира оскъдността на повечето природни ресурси, необходимостта от рационалното им използване и опазването на околната среда.

Оценява природното разнообразие и красотата на нашата планета.

Население, икономика и политическа карта на света

Представя разнообразието на населението в света и неговото териториално разпределение.

Разбира необходимостта от толерантност към всички хора независимо от расовата, етническата и религиозната им принадлежност.

Демонстрира знания за стопанството и разграничава основните стопански отрасли.

Проследява промените в съвременната политическа карта на света; познава основните форми на държавно устройство и управление.

Проявява интерес към съвременните икономически и политически събития в света.

Географска картина на света

Оценява значението на важни събития и открития за опознаването на света и развитието на географското познание.

Характеризира специфичните особености на природата на континентите, обяснява причините за тях и прави заключения за

зоналността като основна географска закономерност.

Разкрива особеностите на населението и неговата стопанска дейност по континенти и прави изводи за проблемите им.

Представя географския облик на избрани страни и по-важните градове в тях.

Знае международни и регионални организации и осъзнава необходимостта от приобщаване на балканските народи към европейските ценности.

География на България	Характеризира географското положение на България и нейния природен облик; обяснява необходимостта от опазване и рационално използване на природните ресурси на България. Разкрива особеностите на населението и селищата в България и прави изводи за техните проблеми. Характеризира главните стопански отрасли и коментира проблемите им. Разбира особеностите на прехода към пазарното стопанство и аргументира европейския избор на България. Познава държавното устройство и административно-териториалното деление на България.
-----------------------	--

Източници на информация и работа с тях	Разпознава и използва елементите на географската карта; различава видовете географски карти и основните методи за картографиране. Представя географска информация в контурни карти. Подбира, проучва и интерпретира информация от различни източници (литературни, картни, графични и др.). Съставя съчинение с географско съдържание.
--	---

Степен на образование: Средна Етап: Гимназиален

Ядра на учебно съдържание	Знания, умения, отношения (в края на XII кл.) В резултат на обучението по учебния предмет география и икономика в края на гимназиалния етап на средната образователна степен ученикът:
Природна	Първо равнище

структура и
ресурси на
Земята

Характеризира отделните геосфери и процесите, протичащи в тях.

Разкрива закономерностите в географското разпространение на природните компоненти и връзките между тях.

Сравнява природните зони на Земята и оценява техния природноресурсен потенциал.

Изяснява глобалните проблеми, свързани с опазването и рационалното използване на природните ресурси и околната среда; познава концепцията за устойчиво развитие.

Идентифицира причините за различни природни рискове (земетресения, наводнения, свлачища и др.) и последиците от тях.

Второ равнище

Обяснява процесите на глобално затопляне на климата и изтъняване на озоновия слой.

Дискутира проблемите, свързани с управлението на водните, почвените и биотичните ресурси и твърдите отпадъци.

Илюстрира с примери териториалното проявление на стихийните природни явления и анализира възможностите за борба с тях.

Оценява концепцията за устойчиво развитие като глобална стратегия.

Познава принципите на екологичния мониторинг и осъзнава необходимостта от него.

География на
населението и
селищата

Първо равнище

Обяснява геодемографските характеристики на населението в света.

Изразява отношение към демографския проблем и аргументира начините за неговото решаване.

Сравнява демографската ситуация в различните части на света.

Проследява възникването и развитието на селищата и промяната на функциите на градовете.

Представя развитието и териториалните особености на урбанизацията и коментира проблемите, свързани с нея.

Второ равнище

Разграничава типовете възпроизводство и обяснява миграциите на

населението.

Анализира демографския проблем и дискутира географските аспекти на проявлението му в различни части на света.

Познава типологията на селищата и идентифицира формите на градско заселване.

Сравнява положителните и отрицателните страни на живота в урбанизираните територии, като привежда примери от различни страни в света.

Политическа и стопанска организация на обществото

Първо равнище

Представя съвременната политическа карта на света като резултат от глобалните политически процеси; коментира регионалните конфликти и причините за възникването им.

Разбира основните механизми на пазарната икономика; степенува по значимост факторите за развитие на световното стопанство.

Групира икономическите отрасли по сектори: първичен (добивен), вторичен (обработващ), третичен (обслужващ), и характеризира тяхната териториална структура.

Излага знания за глобалните проблеми на съвременността (суровинно-енергиен, екологичен, продоволствен и др.) и аргументира пътищата за тяхното решаване.

Обяснява принципите на международното сътрудничество и дейността на някои международни организации; прави заключения относно ролята на "глобализацията" за нарастващата зависимост между страните.

Второ равнище

Проследява основните етапи в развитието на географските и икономическите идеи и концепции.

Познава основните геополитически концепции.

Дискутира политическите и икономическите събития в света.

Обяснява ролята на специализацията, конкуренцията и инвестициите за развитието на икономиката.

Анализира основните форми на международното икономическо сътрудничество.

Географски
региони в света
и страни в тях

Първо равнище

Обяснява ролята на историческите и географските фактори за различията в развитието на регионите.

Характеризира географските региони в света и прави изводи за техните специфични особености и проблеми.

Разкрива особеностите на стопанството на регионите на примера на избрани страни.

Характеризира избрани страни в регионите на основата на проблемно-страноведския подход.

Очертава проблемите на регионите и дискутира решаването им съобразно концепцията за устойчивото развитие.

Второ равнище

Сравнява степента на стопанско развитие на отделни страни по основни социално-икономически показатели; извежда проблеми и тенденции.

Характеризира по региони големите градове и агломерации.

Анализира географските и икономическите аспекти на регионалните конфликти.

Оценява ролята на международните организации за мира и стабилността в света.

География на
България

Първо равнище

Оценява ролята на географското положение и съвременните граници на България; проследява промените в териториалния и обхват.

Характеризира природните компоненти; разграничава природно-географските области в България и оценява техния природноресурсен потенциал.

Характеризира съвременната геодемографска ситуация и особеностите на урбанизацията в България.

Обяснява особеностите на прехода към пазарно стопанство; характеризира националното стопанство, стопанските сектори, отделните отрасли и дейности в тях.

Демонстрира знания за географските региони и прави географско изследване на местната община или административна област.

Второ равнище

Прави заключение за промяната на функциите на държавните граници на България.

Оценява геополитическия, природно-ресурсния и човешкия фактор за претруктуриране на икономиката, развитие на инфраструктурата и подобряване на качеството на живот.

Разбира необходимостта от интегрирането ни в европейското политическо, икономическо и културно пространство.

Дискутира проблемите на устойчивото развитие на България.

Сравнява географските региони в България и разкрива проблемите им.

Източници на информация и работа с тях

Първо равнище

Познава основните подходи и методи в съвременните географски и икономически изследвания.

Познава възможностите на географските информационни системи (ГИС) и практическото им приложение в живота.

Съпоставя географски карти с различно тематично съдържание.

Анализира статистически таблици и графични материали с географско и икономическо съдържание и прави изводи.

Проучва и анализира различни видове документи и извлича информация от тях; съставя реферат и есе с географско съдържание.

Второ равнище

Картографира географски и икономически обекти и явления.

Систематизира и представя в графичен вид географска и икономическа информация.

Коментира научни текстове и документи, съдържащи географска и икономическа информация.

Разработва ученически проекти с географска и икономическа тематика.

Предметен цикъл "Философия" (психология и логика, етика и право, философия)
Степен на образование: Средна Етап: Гимназиален

Ядра на учебно съдържание	Знания, умения, отношения (в края на XII кл.) В резултат на обучението по философия (психология и логика, етика и право, философия) в края на гимназиалния етап на средната образователна степен ученикът:
---------------------------	---

Себепознание и взаимност

Първо равнище

Познава етапите на личностното развитие, възникването и развитието на Аз-а.

Може да се ориентира в основните аспекти на човешката сексуалност.

Разбира значението и функционирането на общността; познава ролята на основните социални общности (семейството, приятелите, колегите) за личностното и кариерното развитие.

Умее да създава адекватен образ за себе си, да разбира и да уважава различията между хората.

Познава основните принципи на комуникативността, правенето на избор и вземането на решения.

Ориентира се в различни видове психологически зависимости на личността.

Второ равнище

Умее да осмисля поведението си, да анализира предпоставките му и демонстрира готовност за самоусъвършенстване и промяна.

Умее да работи в група, да разбира мотивите на чуждото поведение.

Умее да решава конфликти и да води преговори.

Определя и обяснява различни модели на социално поведение и влияние (конформизъм, насилие и алтруизъм).

Свобода и отговорност

Първо равнище

Разбира спецификата на етичното отношение, начините за създаването и удържането му; обяснява и уважава негови културни, религиозни и национални особености.

Познава алтернативни подходи към основни морални ценности (свобода, щастие, смисъл на живота) и разбира тяхната роля за самоопределянето и моралното поведение.

Разбира значимостта на любовта и сексуалността.

Може да прилага основни етически правила в анализ на междуличностни отношения и конфликти.

Умее да анализира основите на собствения си морален опит, да прави автономен и отговорен морален избор.

Второ равнище

Разпознава и анализира ценностните основания и моралните последици на човешкото поведение в различни социални сфери.

Различава етическите и правните основания на човешкото поведение.

Оценява моралните измерения на правни и политически решения. Проявява толерантност и уважение към многообразието от ценностни позиции, като разбира тяхната културна и национална обусловеност.

Свобода и законност

Първо равнище

Разбира легитимността на властта, законите, държавата и ролята им за социалното общуване.

Разбира идеята за демокрация, характера на правовата държава и ролята на медиите в обществения живот.

Познава основните човешки права и свободи и разпознава случаи на тяхното нарушаване.

Анализира връзката между права и задължения, като се позовава на основни документи за правата на човека.

Разбира идеята за гражданско общество и начините на функционирането му.

Има готовност за защита на правата си и осъзнава ролята на гражданското участие в социалния живот.

Второ равнище

Познава ролята на държавното управление и финансирането му чрез данъци.

Познава ролята на гражданското общество за създаването на законите и тяхната промяна.

Сравнява правата си на гражданин в Република България и в Европа и начините за отстояването им.

Обяснява връзката между идеите за свобода, човешки права и граждански права.

Съзнава предимствата и недостатъците на законодателството в демократичните общества.

Анализира правни и социални аспекти на глобализацията и на прехода към информационно общество.

Критическо
мислене и
създаване на
смисъл

Първо равнище

Познава разликите между рационално и интуитивно мислене, между аргументация и внушение.

Формулира изводи от гледна точка на тяхната релевантност към предпоставките.

Умее да формулира теза по даден проблем и да дава аргументирана подкрепа в нейна защита.

Разпознава типове аргументация (включително и грешки) в умозаключения, философски текстове и други сфери.

Умее да задава въпроси за по-задълбочено аргументиране и по-нататъшно изследване.

Демонстрира отвореност и толерантност към различни схващания.

Второ равнище

Различава формите от съдържанието на мислите.

Решава проблеми чрез изследване на контекста, смяна на гледната точка и

формулиране на хипотези.

Развива контрааргументи на собствените си тези и съзнава, че има различни подходи при разбирането на истината и реалността; различава истината и интереса.

Познава ролята на идеите за създаване на смисъл; различава мнение и знание.

Разбира значението на творчеството и новостите за развитието и напредъка.

Човекът и
неговият свят

Първо равнище

Разбира спецификата на човешкото съществуване.

Разглежда реалността във възникване и развитие.

Демонстрира познание за различни методи на философско изследване.

Ориентира се в отношенията между индивидуално, общностно и универсално.

Умее да разкрива и анализира философски идеи в публицистичен, художествен и научен текст.

Разбира значението на саморефлексията, изследването и творчеството.

Второ равнище

Разбира ценността на културните различия и осъзнава културната си идентичност.

Осмисля философски отношението човек-природа.

Познава спецификата на красивото и изкуството.

Познава спецификата на религиозния светоглед и ролята му в историята на културата.

Анализира основни философски проблеми в историческото им развитие.

Съзнава заплахите за съществуването на човечеството и важността на неговото устойчиво развитие.

Гражданско образование Степен на образование: Основна Етап: Начален

Ядра на
учебно

съдържание

Знания, умения, отношения (в края на IV кл.)

В резултат на обучението по предметите от задължителната подготовка при завършване на съответна образователна степен или етап ученикът:

Аз и моят свят

Познава достойнството и равните, неотменими права на човека.

Познава значението на семейството и рода; различава училището като институция и общност; познава различни форми на училищния живот и определя мястото си във взаимоотношенията между тях.

Описва родното селище и родния край и различава столицата.

Изгражда чувство на увереност и умение за общуване.

Аз съм гражданин на моята държава

Разпознава националните символи (герб, знаме, химн); различава основните държавни институции (Народно събрание, правителство, Президент); познава и описва официалните празници в Република България.

Разбира понятието "гражданин на България"; познава основните права, свободи и отговорности; знае правата на детето и основни организации в тяхна подкрепа.

Определя своята гражданска идентичност, като описва и дава примери за значими национални културни достижения.

Умее да защитава правата си, без да нарушава правата на другите.

Аз и светът

Различава мястото на България в съвременна Европа.

Разграничава Балканския полуостров като част от Европа и обяснява неговите природни и културни особености.

Познава мястото на Европа в света.

Аз и светът на възрастните

Различава основните видове собственост.

Описва професии, длъжности и отношения между тях.

Разбира ролята на съвременния пазар и значението на парите.

Може да разпределя семейни доходи и да планира личен бюджет.

Защита на живота и реакция в критична ситуация

Познава правилата за безопасност на движението и умее да ги спазва.

Знае как да постъпва и към кого да се обърне при нужда в опасни за живота и здравето ситуации (бедствия, аварии, инциденти).

Изгражда начални умения за справяне в критични ситуации и конфликти.

Степен на образование: Основна Етап: Прогимназиален

Ядра на учебно съдържание

Знания, умения, отношения (в края на VIII кл.)

Политическа и

Определя по основни белези и привежда примери за: монархия,

икономическа
карта на света

република, демокрация, авторитаризъм, тоталитаризъм, натурално
стоково стопанство, централизирано и пазарно стопанство.

Определя понятието "държава"; проследява промяната на границите и
техните функции за България и страните от Европа, като привежда
примери за междудържавно пространство без граници.

Познава основни международни икономически организации (ЕС,
Световна банка, МВФ и др.); прави заключения за съвременни
тенденции в световната икономика, проследява възникването и
развитието на идеята за обединена Европа.

Подбира информация, изследва и интерпретира различни видове
документи (карти, графични изображения, текстове и др.).

Многообразие и
идентичност на
личността

Различава етническа, религиозна и езикова принадлежност.

Привежда примери за приноса на България в европейското и
световното културно наследство.

Познава образователната система в България.

Обяснява социални аспекти на трудовите взаимоотношения.

Икономиката и
нейните
механизми

Определя понятието "национално стопанство" и разграничава
основните стопански сфери и отрасли.

Прави заключения за усвояване и управление на различните видове
ресурси по региони и страни.

Разпознава по основни белези: инфлация; инвестиция; стока; акция;
лихва; валута; държавен бюджет; борса и др.

Проследява и обяснява миграциите в света и България.

Права и
отговорности на
човека

Познава Конституцията на Република България като основен закон.

Съпоставя правата и отговорностите на гражданина на Република
България с Всеобщата декларация за правата на човека.

Прави връзки между граждански конфликти и институциите, които ги
решават.

Определя значението на равенството, сигурността и толерантността в
обществения живот на страната.

Гражданинът и властта Разграничава видовете власти, разделението им и описва организацията на управлението в Република България.

Познава ролята и дейността на политически и неправителствени организации в обществения живот.

Демонстрира знания за изборителното право и изборителната система в България.

Доказва ролята на общественото мнение и медиите в живота на обществото.

Глобалните проблеми на съвременността Обяснява връзката на природни бедствия и катаклизми с характера на човешката дейност.

Проследява разпространението на световните болести и епидемии във връзка с икономическото развитие на отделните страни и региони.

Предвижда негативните последици от демографския взрив и изказва мнение за тяхното ограничаване.

Оценява значението на устойчивото развитие на средата като стратегия за оцеляване на човечеството.

Разбира ролята на сътрудничеството между културите за глобалното единство на света.

Степен на образование: Средна Етап: Гимназиален

Ядра на учебно съдържание	Знания, умения, отношения (в края на XII кл.)
---------------------------	---

Гражданите, политиката, демокрацията Проследява възникването и развитието на идеята за демокрация.

Анализира характеристиките на правовата държава.

Познава политическата карта на света, представя основните политически теории и идентифицира политическите модели за управление.

Представя промените на съвременна Европа и Балканите и определя мястото на България в тях.

Аргументира ролята на България като фактор за регионална стабилност в Югоизточна Европа.

Коментира разширяването на Европейския съюз към Югоизточна Европа и оценява възможностите на България за членство.

Гражданите,
властта и
държавата

Обяснява механизмите на властта: структурата и функциите на държавните и общеевропейските институции.

Осъзнава смисъла и значението на разделението на властите и взаимодействието между тях.

Обяснява ролята и значението на регионалното устройство на държавата.

Разбира същността на местното самоуправление.

Познава и може да участва във форми на граждански контрол върху държавните институции.

Изказва аргументирани оценки по граждански и политически аспекти на социалния живот.

Национална
идентичност и
различия в
обществото

Разграничава основните социални групи и общности и коментира интересите и проблемите им.

Обяснява ролята на езика, религията и традициите за социална обвързаност и различия в обществото.

Ориентира се в източниците на противоречия между отделни етнически и религиозни общности.

Показва готовност за противодействие срещу насилието и стремеж към разрешаване на конфликтни ситуации.

Познава националните идеали, традиции и ценности и определя мястото на България в световната култура.

Граждани,
права и
отговорности

Проследява развитието на идеята за гражданско общество.

Анализира и съпоставя идеите за свободата, човешките права и гражданските права.

Демонстрира готовност да защитава своите (и на другите) граждански права и отговорности.

Дава оценка на обществени събития от позициите на правата на човека и българското законодателство.

Познава международни документи за правата на човека и малцинствата, интерпретира степента на приложението им у нас и представя резултатите в писмена форма.

Гражданите и
икономиката

Демонстрира знания за същността на пазарната икономика и нейните механизми, разкрива особеностите им в България.

Доказва глобализацията на икономиката и стремежа на България към устойчиво развитие.

Анализира и привежда примери за икономическите условия в България и предлага обосновани решения за развитие.

Дискутира върху механизмите и инструментите на съвременната икономическа политика на България.

Определя мястото си и проектира бъдещето си в икономическите отношения.

Аргументира ролята на евроинтеграцията и на Европейския съюз.

България и
светът

Познава идеята за "гражданин на света".

Разбира мястото на България в глобалното развитие.

Осъзнава значението на глобалните проблеми на човечеството и обсъжда възможните им решения.

Обосновава идеята за мира като условие за развитие на цивилизацията.
